

Otvorene liste – Otvorena pitanja

Autor/ka:
Milica Kovačević
Nikola Mugoša

AKCIJA^{CDT}

Sadržaj ove publikacije odražava samo stavove autora.
Donator se ne može smatrati odgovornim za bilo kakav
vid upotrebe informacija koje materijal sadrži.

Autor/ka:
Milica Kovačević i Nikola Mugoša

Otvorene liste — Otvorena pitanja

Podgorica, oktobar 2022.

Otvorene liste na crnogorski način

U Crnoj Gori se, godinama unazad, pokušava voditi debata o potrebi uvođenja preferencijalnog glasanja, odnosno otvorenih lista u naš izborni sistem.

Ipak, osim svega nekoliko dobro organizovanih rasprava i par napisanih članaka, debata o ovom važnom modelu ostvarivanja snažnijeg i ozbiljnijeg uticaja građana/ki na sastav parlamenata koje biraju, je ostala u domenu tipičnog crnogorskog “zauzimanja” strana.

Jedni smatraju da će uvođenje otvorenih lista, preko noći, riješiti sve naše probleme: preporoditi demokratiju, uništiti partitokratiju, osloboditi nas od korupcije i iskorijeniti klijentelizam i populizam. Oni drugi smatraju da je to bespotrebno gubljenje vremena i resursa, pokušaj uništavanja uspostavljenog poretka ili želja da se uništi i ono malo rodne ravnopravnosti koja je uspostavljena u našoj politici.

Debata o potrebi uvođenja otvorenih lista je, ne jednom, vođena na mnogobrojnim parlamentarnim odborima za reformu izbornog zakonodavstva koji su, nakon izbora 2016. godine, organizovani bez ikakvog uspjeha. Većina poslanika/ca su smatrali da bi otvaranje lista i pokušaj uvođenja neke vrste konkurencije unutar samih partija bilo preuranjeno, komplikovano, a za neke i nemoguće u proporcionalnom izbornom sistemu kakav jeste u Crnoj Gori. Osim par izuzetaka, naši izabrani predstavnici/ce nijesu bili ni previše oduševljeni predlogom Centra za demokratsku tranziciju (CDT) za otvaranje mogućnosti za individualne kandidature, umjesto sadašnjeg minimuma od dvije trećine kandidata na listi.

I upravo je ova vrsta nerazumijevanja koncepta otvorenih lista bila glavni motiv autorima za pripremu publikacije “Otvorene liste – otvorena pitanja”. Naša namjera je bila da CDT-ovo znanje i iskustvo stečeno kroz više od 20 godina bavljenja izbornim procesima udružimo sa akademskim znanjem aktuelnog predsjednika Državne izborne komisije (DIK). Njome smo željeli poboljšati kvalitet javne debate o ovoj temi, otvoreno predstaviti sve vrline i mane koncepta, analizirati sve moguće prepreke za njegovo uspostavljanje ali i mnogobrojne potencijalne benefite koje od njega mogu imati naša država i društvo.

Trudili smo se da, bez ulaženja u detaljnije teorijske debate, dilemu o uvođenju otvorenih lista stavimo u kontekst Zapadnog Balkana i na primjerima Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Kosova, na što je moguće jednostavniji način, predstavimo modele koje se koriste u regionu i razmotrimo mogućnost njihove primjene kod nas. Dakle, cilj našeg rada nije bio da damo doprinos teoriji izbornih sistema, već da na praktičan način, analiziramo ono što bi od uvođenja koncepta otvorenih lista mogla imati naša zajednica.

Dakle, objavljivanjem ove publikacije i setom različitih aktivnosti koje planiramo organizovati u narednom periodu želimo okupiti sve stručne i zainteresovane aktore, sa njima razmijeniti mišljenja i pripremiti konkretan model koji bi mogao biti korišćen u Crnoj Gori.

Pored toga što vjerujemo da individualne kandidature i otvorene liste mogu pokrenuti neke važne emancipatorske procese kod nas, treba imati na umu da nas u bližoj ili daljoj budućnosti čekaju izbori za Evropski parlament za koje bi bilo važno imati pripremljen neki od modaliteta preferencijalnog glasanja. Ako nismo u stanju da razumijemo da ovo moramo uraditi radi demokratskog razvoja našeg društva, radi potrebe da naši izbori budu direktniji i otvoreniji, možda bi nam pomoglo saznanje da značajna većina država članica Evropske unije omogućava neki vid otvorenih lista i da je to put koji i mi moramo razmotriti.

Ostajemo otvoreni za sve dobronamjerne sugestije i kritike naše publikacije.

Uticaj individualnih kandidatura na izborni sistem

Važan dio, ali i preduslov uvođenja preferencijalnog glasanja, odnosno otvorenih lista jeste omogućavanje učestvovanja na izborima listama koje imaju najmanje jednog kandidata – individualne kandidature.

Uobičajena je zabluda da u proporcionalnim izbornim sistemima nije moguće učešće nezavisnih kandidata. Ovo je, naravno, samo jedan od “argumenata” koje čujemo od strane značajnog dijela političkih subjekata i kojima se ovo važno pravo želi uskratiti građanima/kama, a ujedno i očuvati njihov partijski monopol.

U Evropskoj uniji, u dijelu država koje imaju čiste proporcionalne sisteme, kandidovanje nezavisnih kandidata je eksplicitno omogućeno.¹ U nekoliko drugih², to nije posebno regulisano, nego bi se, shodno zakonu, nezavisni kandidati tretirali kao partija/lista sa jednim kandidatom, koji će dobiti mandat ukoliko osvoji dovoljno glasova na izborima. U manjem broju država su uslovi za kandidaturu nezavisnih kandidata povoljniji u odnosu na uslove za političke partije.

Istraživanja pokazuju da nezavisni kandidati pozitivno utiču na kvalitet predstavljanja i na fundamentalne demokratske vrijednosti, a prije svih na odgovornost vlasti i političara, ali i povjerenje u institucije i odziv birača na izborima.

1 Estoniji, Danskoj, Kipru i Rumuniji

2 Austrija, Finska, Luksemburg, Holandija, Poljska

Studija Evropskog Parlamenta³ pokazuje da glas dat nezavisnim kandidatima ima elemente protestnog glasanja. Birači koji glasaju za nezavisne kandidate pokazuju tendenciju da budu više kritični i prema vladi i prema opoziciji, i manje zadovoljni funkcionisanjem demokratije u njihovim zemljama nego partijski glasači.

Sadašnje zakonsko rješenje onemogućava pojedincima/kama da se direktno kandiduju na izborima. Ono je u suprotnosti sa preporukama Venecijanske komisije i ODIHR, ali i temeljnim dokumentom za demokratske izbore - Kopenhaskim dokumentom iz 1990. godine koji sadrži neupitne i opšteprihvaćene izborne standarde. Države potpisnice ovog dokumenta, među kojima je i Crna Gora, obavezale su se da će poštovati „pravo građana da nastoje da steknu političke ili javne funkcije, individualno ili kao predstavnici političkih partija ili organizacija, bez diskriminacije.“

Uvođenje individualnih kandidatura je u direktnoj vezi sa uvođenjem preferencijalnog glasanja i ova dva važna pitanja ne bi smjeli razmatrati odvojeno.

Uticaj otvorenih lista na izborni sistem

Debata o uticaju otvorenih izbornih lista na izborni sistem predmet je brojnih analiza kako u akademskoj, tako i u praktičnoj ravni. U ovom dijelu teksta damo opšti pregled na pozitivne i negativne refleksije koje one imaju na izborni sistem. Ipak, postoje određena pitanja koja se ne mogu svrstati ni u jednu, ni u drugu kategoriju. Jedno od takvih je što otvorene liste vode nesumnjivo personalizaciji politike odnosno predizborne kampanje. Posljedice te činjenice mogu se kretati u oba pravca.

Još jedna teza u vezi otvorenih izbornih lista a koje se često plasira u javnosti odnosi se na tvrdnju da otvorene izborne liste treba da budu uvedene samo ako se država podijeli u više izbornih jedinica. Ipak, za takvu tvrdnju nije se čula uvjerljiva argumentacija, naročito u crnogorskom kontekstu imajući u vidu veličinu crnogorskog elektorata. Takođe, može se čuti i teza da su i otvorene liste partijske liste, te da činjenicu ko će se naći na listi i pod kojim rednim brojem takođe određuju partije. Radi se o zaista održivom stavu, ali ne treba razmišljati u pravcu da otvorene izborne liste imaju za cilj “protjerati” partije iz izbornog postupka. Upravo, suprotno. Politika treba da pripada partijama ali i građanima/kama. Poenta je omogućiti što jednostavniji i lakši pristup kandidovanju na izborima svakome ko to želi.

U nastavku slijedi pregled pozitivnog i negativnog uticaja otvorenih izbornih lista na izborni sistem.

Pozitivne refleksije:

- Mogućnost izbora kandidata sa liste čime se dodatno osnažuje princip neposrednosti izbora kao jednog od osnovnih principa demokratskih sistema;

- Jačanje principa suštinske reprezentacije građana izborom kandidata koji ostvaruju najveći broj glasova;

- Vjernija predstavljenost građana na način što se pospješuje reprezentacija socijalne strukture jednog društva;

- Ustanovljavanje lične odgovornosti čime se povećava motivisanost kandidata da budu zastupnici svoje izborne baze imajući u vidu jasnije parametre ocjene realizacije predizborne agende;

- Diversifikovanje političke ponude na način da kandidat i birači delegiraju teme i pitanja na kojima će kandidat raditi ukoliko bude izabran;

- Mogućnost birača da lakše prepoznaju i razumiju izborni sistem i identifikuju način i pojedince kojima se mogu obratiti;

- Intenziviranje komunikacije sa bazom birača što dovodi do javne debate koja za rezultat ima suštinsko oslušivanje i delegiranje tema koje birači prepoznaju kao važne;

- Smanjenje partijske lojalnosti što u konačnom može voditi jačanju integriteta pojedinačnih kandidata;

- Jačanje opšte demokratske kulture kroz mehanizme ocjene odgovornosti od strane baze;

- Opšti emancipatorski uticaj na birače uzrokovan inkluzivnim pristupom koji biračima pruža osjećaj istinskog učestvovanja u donošenju odluka;

- Podsticaj prevazilaženju referendumskih blokovskih podjela (specifičnost uvođenja otvorenih lista u crnogorskom političkom kontekstu)

Negativni uticaji:

- Mogućnost negativnog uticaja na broj izabranih žena i kandidata manje brojčanih naroda;
- Mogućnost negativnog uticaja na izbor kandidata iz manjih sredina;

- Nemogućnost iznalaženja korektivnog mehanizma u prethodna dva slučaja koji ne bi bio u koliziji sa opštim demokratskim načelom jednakosti glasa i legitimitetom izabranih kandidata;

- Prednost kandidata sa finansijskim i drugim materijalnim resursima;
- Jačanje kljinteliističkog odnosa u relaciji birač-kandidat;

- Jačanje kandidata populističke orijentacije;
- Jačanje "lokalnih šerifa" i kandidata problematičnih vrijednosnih načela, naročito na lokalnom nivou;

- Izazovi po pitanju edukacije birača;
- Izazov za izbornu administraciju (edukacija, promjena podzakonskih akata, obrada rezultata);

- Prednost kandidata koji su već na funkcijama na kojima ostvaruju javnu prepoznatljivost;

- Određena empirijska istraživanja pokazuju da i prilikom izbora sistemom otvorenih lista dolazi do reizbora oko 75% kandidata koji su već "favorizovani" od strane partije (zaokruživanjem samo liste a ne kandidata pojedinačno);

- Strukturna promjena izbornog sistema odnosno izborna reforma treba da bude završena značajno prije narednih izbora (ODIHR-ovi izvještaji posmatračkih misija).

Otvorene liste u regionu

Iako se u javnom diskursu u Crnoj Gori otvorene liste često pominju, često nije jasno šta oni koji kritikuju ili zagovaraju podrazumijevaju pod tim konceptom. Naime, sintagma otvorena lista opisuje širok spektar opcija u okviru proporcionalnih izbornih sistema u kojima se biračima daje određeni uticaj na izbor stranačkih kandidata i mogućnost da biraju pojedince a ne partije. Međutim, različiti modeli daju biračima različitu količinu uticaja, od jednog preferencijalnog glasa za jednog kandidata na jednoj listi do više glasova koji se mogu dati različitim kandidatima na različitim listama. Mi se u ovoj analizi opredjeljujemo za ove „manje otvorene“ modele, cijeneći da društvo naviklo na zatvorene partijske liste reforme mora uvoditi postepeno.

U izborima postoje univerzalno prihvaćeni principi i standardi, ali ne i idealni i univerzalno prihvatljivi modeli, već svaka država svoj izborni model kroji prema svojim potrebama. Imajući u vidu slične pravne i institucionalne tradicije, kao i stepen razvoja demokratije, analizirali smo primjere modela otvorenih lista u okruženju. Otvorene liste imamo u tri susjedne države, Bosni i Hercegovini i Kosovu, gdje je međunarodna zajednica u velikoj mjeri doprinijela ključnom zakonodavstvu, i u Hrvatskoj, koja je uvela preferencijalno glasanje nakon ulaska u EU.

Bosanskohercegovački model odražava realnost zemlje podijeljene po etničkom principu, zbog čega ne bi bio primjenjiv u Crnoj Gori kao koncept, ali neki tehnički aspekti su korisni za analizu. Hrvatska ima zanimljiv model, koji se sprovodi u više višemandatnih izbornih jedinica među kojima su i posebne jedinice za dijasporu i manjinske narode. Nama možda najbliži model je onaj na Kosovu, gdje se izbori sprovode u jedinstvenoj izbornoj jedinici, a i uveden je korektivni mehanizam za osiguranje relativno ravnopravne predstavljenosti žena, što je važno u društvima sa patrijarhalnom tradicijom.

Bosna i Hercegovina

Imajući u vidu složenu unutrašnju strukturu Bosne i Hercegovine (BiH) koju čine dva entiteta, izborni sistem ove države vrlo je diversifikovan.

Ključna obilježja ovog sistema odnose se na proporcionalni izbor predstavnika koji se biraju u višemandatnim izbornim jedinicama. U BiH postoje i takozvani kompenzacioni mandati koji treba da obezbijede zastupljenost brojčano manjih naroda u entitetima u slučaju njihove nedovoljne predstavljenosti. Za obračun glasova koristi se Sent Lagijeva metoda, a na snazi je relativno nizak cenzus od 3%.

Ovo je jedna od tri države regiona koje u svom izbornom sistemu ustanovila otvorene izborne liste. Otvorene izborne liste u BiH podrazumijevaju mogućnost da se birači osim za političke subjekte opredjeljuju i za kandidate na listama.

Glasački listić sadrži sljedeće podatke:

1. datum izbora;
2. naziv organa za koji se vrši izbor;
3. nazive političkih stranaka, koalicija, listi nezavisnih kandidata i imena nezavisnih kandidata s oznakom «nezavisni kandidat», po redoslijedu utvrđenom na zbirnoj listi žrijebanjem provedenim kako bi se odredio njihov redoslijed na glasačkom listiću, kao i imena svih kandidata na listama i
4. uputstvo o načinu korištenja i ispunjavanja glasačkog listića.

Kada je u pitanju validno glasanje odnosno kako se birači opredjeljuju, izborni zakon BiH propisuje:

“Glasački listić omogućava biraču da glasa samo za jednu od sljedećih opcija:

1. nezavisnog kandidata; ili

2. političku stranku, koaliciju ili listu nezavisnih kandidata; ili

3. mogućnost da, u okviru kandidatske liste jedne političke stranke, koalicije ili liste nezavisnih kandidata, označi jednog ili više kandidata.

Ako je birač ispravno označio jednog ili više kandidata na jednoj listi, smatra se da je ta lista dobila jedan važeći glas u svrhu raspodjele mandata.”

Kada je u pitanju raspodjela mandata, ista se, saglasno Zakonu, vrši dijeljenjem ukupnog broja važećih glasova koji je lista osvojila sa 1, 3, 5, 7, 9 i dalje redom. Brojevi dobijeni na ovaj način su količnici, koji se zatim ređaju od najmanjeg do najvećeg, a mandati se zatim dijele na osnovu količnika od najvećeg do najmanjeg.

Izborni zakon BiH tretira i pitanje kandidata manje zastupljenog pola garantujući zastupljenost na otvorenim izbornim listama:

“Svaka kandidatska lista uključuje kandidate muškog i ženskog pola, koji su ravnopravno zastupljeni. Ravnopravna zastupljenost polova postoji u slučaju kada je jedan od polova zastupljen s najmanje 40% od ukupnog broja kandidata na listi.

Kandidati pola koji je manje zastupljen raspoređuju se na kandidatskoj listi na slijedeći način: najmanje jedan kandidat manje zastupljenog pola među prva dva kandidata, dva kandidata manje zastupljenog pola među prvih pet kandi-

data i tri kandidata manje zastupljenog pola među prvih osam kandidata, itd.”

Analizirajući bosanskohercegovački model otvorenih izbornih lista, u teoriji se često može naići na analize koje su kritički opredijeljene po pitanju karaktera izbornih lista:

„Za percepciju običnog BiH glasača redni broj nerijetko ima presudnu ulogu za onoga za koga će glasati. Manje i pored mogućnosti preferencije ima ulogu u davanju glasa sposobnost i mogućnosti kandidata bez obzira na redno mjesto na listi. Zbog toga prilikom formiranja lista nastaje bespoštedna borba oko toga ko će zauzeti koje mjesto na izornoj listi.”⁴

Hrvatska

Poslanici (zastupnici) u Hrvatskom Saboru biraju se na neposrednim izborima u deset višemandatnih izbornih jedinica i u dvije izborne jedinice u kojima je predstavljena dijaspora i manjinski narodi.

Na snazi je proporcionalni izborni sistem sa cenzusom od 5%, dok se raspored mandat vrši primjenom D’Ontove formule.

U Hrvatskoj su 2015. godine donesene izmjene Zakona o izborima za zastupnike u Hrvatski sabor koje su predvidjele preferencijalno glasanje odnosno mogućnost da se birači opredjeljuju osim za političke subjekte i za kandidate. Zakon predviđa da se kandidati u okviru izborne liste kvalifikuju za dobijanje mandata ukoliko su u okviru liste ostvarili rezultat od najmanje 10% glasova u okviru pojedinačne izborne liste računaju. Kandidati koji se na taj način kvalifikuju se rangiraju po redosljed u odnosu na broj glasova odnosno rezultat, dok se preostali kandidati raspoređuju prema prethodno utvrđenom redosljedu. Kada dva ili više kandidata dobije isti broj preferiranih glasova, odlučujući je poredak na listi kandidata.

Zakon o izborima za zastupnike propisuje:

“Glasački listić popunjava se tako da se zaokruži redni broj ispred naziva liste izborne jedinice. Ako birač želi pojedinom kandidatu na toj listi dati preferirani glas, zaokružuje redni broj ispred imena i prezimena kandidata kojemu daje preferirani glas.”

Kada je u pitanju manje zastupljeni pol, hrvatski zakonodavac predvidio je poštovanje načela ravnopravnosti polova i kao obavezu propisao da su

politički subjekti dužni voditi računa “o uravnoteženoj zastupljenosti žena i muškaraca na listama.”

Zakon propisuje da je navedeno načelo ispunjeno “ako je na listi najmanje 40% pripadnika svakog spola. Lista na kojoj nije zastupljeno najmanje 40% pripadnika svakog spola nije pravovaljana.”

Nakon uvođenja preferencijalnog glasa 2015. godine u Hrvatskoj došlo je do drastičnog pada broja žena koje su izabrane u Hrvatski Sabor te je u tom sazivu Sabora bilo zastupljeno samo 15% žena. U međuvremenu se situacija znatno u tom smislu popravila pa je u posljednjem sazivu Hrvatskog Sabora zastupljen rekordan broj žena.

Kosovo

Na Kosovu su na snazi otvorene izborne liste gdje se birači osim za političke subjekte mogu opredjeljivati i za kandidate. Kosovski izborni zakon propisao je da se svi politički subjekti koji učestvuju na izborima pojavljuju na otvorenoj listi, te da je Kosovo jedna izborna jedinica.

Relevantne odredbe Kosovskog izbornog zakona koje se odnose na proceduru glasanja propisuju sljedeće:

„110.4 Biraču se izdaje jedan glasački listić za izbore i

a) isti ga označava glasom za jedan (1) politički subjekat, a

b) može ga označiti i dajući svoj glas jednom do pet (5) kandidata sa liste političkog subjekta za kojeg je birač glasao.

110.5 Ukoliko je na glasačkom listiću označeno više od pet (5) kandidata, prebrojava se samo glas dat političkom subjektu.”

Na glasačkom listiću nalaze se nazivi i logo svih potvrđenih izbornih lista, kao i redni brojevi kandidata.

Na lijevoj strani glasačkog listića nalaze se podnosioci izbornih lista, dok su na desnoj strani redni brojevi kandidata. Kandidati su numerisani od broja 1 do 110 odnosno onoliko koliko se sa rezervom bira poslanika (ne računajući manjinske liste), dok su potvrđene izborne liste numerisane od broja 111 pa dalje, zaključno sa brojem koliko izbornih lista učestvuje na izborima. Razlog zašto su partije numerisane od broja 111 je da birači ne bi redne brojeve ispred političkih subjekata „miješali“ sa rednim brojevima kandidata.

U praksi glasački listić izgleda ovako⁵:

 Republika e Kosovës Republika Kosovo - Republic of Kosovo Komisioni Qendror i Zgjedhjeve Central Election Commission		ZGJEDHJET PËR KUVENDIN E REPUBLIKËS SË KOSOVËS 20xx IZBORI ZA SKUPËSTINË REPUBLIKE KOSOVO 20xx				0101E01R
1 Shënjoni VETËM NJË subjekt politik Oznaçite SAMO JEDAN politički subjekat		2 Shënjoni MË SË SHUMTI PESË kandidat Oznaçite NAJVISË PET kandidata				
☐	111. PARTIA AA	☐	☐	☐	☐	
☐	112. PARTIA BB	☐	☐	☐	☐	
☐	113. PARTIA CC	☐	☐	☐	☐	
☐	114. PARTIA DD	☐	☐	☐	☐	
☐	115. PARTIA EE	☐	☐	☐	☐	
☐	116. PARTIA FF	☐	☐	☐	☐	
☐	117. PARTIA GG	☐	☐	☐	☐	
☐	118. PARTIA HH	☐	☐	☐	☐	
☐	119. PARTIA JJ	☐	☐	☐	☐	
☐	120. PARTIA KK	☐	☐	☐	☐	
☐	121. PARTIA LL	☐	☐	☐	☐	
☐	122. PARTIA MM	☐	☐	☐	☐	
☐	123. PARTIA NN	☐	☐	☐	☐	
☐	124. PARTIA NJ	☐	☐	☐	☐	
☐	125. PARTIA OO	☐	☐	☐	☐	
☐	126. PARTIA PP	☐	☐	☐	☐	
☐	127. PARTIA QQ	☐	☐	☐	☐	
☐	128. PARTIA RR	☐	☐	☐	☐	
☐	129. PARTIA SS	☐	☐	☐	☐	
☐	130. PARTIA SH	☐	☐	☐	☐	
☐	131. PARTIA TT	☐	☐	☐	☐	
☐	132. PARTIA XX	☐	☐	☐	☐	
☐	133. PARTIA YY	☐	☐	☐	☐	
☐	134. PARTIA ZZ	☐	☐	☐	☐	
☐	135. PARTIA ZH	☐	☐	☐	☐	

Kada je u pitanju tabeliranje rezultata, navodi se:

“Svi glasovi koje je dobio kandidat čije se ime nalazi na otvorenoj listi političkog subjekta će se brojati pojedinačno. Izvršiće se reorganizacija liste na osnovu opadajućeg niza, sve u skladu sa brojem glasova koje je dobio svaki kandidat.”

Dalje se u Zakonu navodi, osvrćući se na prethodne odredbe:

“Mesta dodeljena političkom subjektu pomenutom u stavu 2. ovog člana, će se podeliti kandidatima sa liste političkog subjekta kao što je i određeno stavom 4. ovog člana, počevši od prvog kandidata na listi i nastavljajući na osnovu opadajućeg niza, dok god se ne izvrši raspodela svih mesta tom političkom subjektu...”

Kada su u pitanju kvote za pol, propisano je da sve liste se moraju sastojati od najmanje 30% muškaraca i najmanje 30% posto žena, sa po jednim kandidatom svakog pola koji je uključen najmanje jednom u svakoj grupi od tri kandidata, počevši od prvog kandidata na listi, dok se ovo ne odnosi na liste koje se sastoje od jednog ili dva kandidata.

Ono što je specifičnost Kosovskog Izbornog zakona su zaštitne norme vezane za izbor žena na način što bez obzira na rezultat pojedinačnih kandidatkinja, 30% izabranih kandidata moraju biti žene:

“ 111.6 Ukoliko i nakon dodeljenih mesta kandidatima na listi političkog subjekta, u saglasnosti sa stavom 5. ovog člana, kandidatima manjinskog pola tog političkog subjekta ne bude dodeljeno 30% od ukupnog broja mesta dodeljenih tom subjektu, poslednji izabrani kandidat većinskog pola će se zameniti sledećim kandidatom manje zastupljenog pola sa liste kandidata, dok god broj mesta dodeljenih manjinskom polu ne bude najmanje 30%. Ovaj stav ne važi na raspodelu mesta sa liste sastavljene od jednog ili dva kandidata“

Svakom ko se bavi izbornom teorijom i praksama je jasno da ovo rešenje otvara prostor za različita tumačenja i debatu jer se u njemu suprotstavljaju dva važna izborna načela. S jedne strane dovode se u pitanje neka od osnovnih izbornih načela - jednakost prava glasa i legitimiteta kandidata/kinja koji su ušli u parlament. S druge strane, ovim se afirmiše kvalitetnija zastupljenost manje zastupljenog pola u izabranim skupštinama što predstavlja jedno od važnih dostignuća u savremenim demokratijama. Ova dilema ostavlja prostor za legitimnu raspravu mada je predloženo rešenje, samim tim što je i pripremljeno od strane relevantnih međunarodnih institucija, na neki način postalo izborni standard.

Takođe, kvote kojima se obezbjeđuje učešće žena u političkom životu potreba su svih tradicionalnih društava u kojima istorijski naslijeđene društvene prepreke utiču na podzastupljenost žena. U tom smislu kvote ne predstavljaju mjeru diskriminacije muškaraca već u savremenim društvima opšte prihvaćeni korektivni mehanizam prevazilaženja pomenutih barijera.

22
GODINE

CENTAR ZA
DEMOKRATSKU
TRANZICIJU

Master kvart, lamela F, sprat IX,
81000 Podgorica, Crna Gora
cdt@cdtmn.org | www.cdtmn.org